

ЮВІЛЕЙ

**ВІДОМИЙ АНАТОМ УКРАЇНИ – ЗАСЛУЖЕНИЙ ДІЯЧ
НАУКИ І ТЕХНІКИ УКРАЇНИ ПРОФЕСОР Ю.П. МЕЛЬМАН
(ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)**

Мельман Юхим Петрович народився 1 квітня 1913 року в м. Одесі. Медичну освіту одержав у Харківському медичному інституті. Після закінчення з відзнакою інституту став аспірантом на кафедрі анатомії. У 1941 р. був призваний в армію. Активний учасник Великої Вітчизняної війни, він працював провідним хірургом медико-санітарного батальйону. Був нагороджений бойовими орденами і медалями. Після демобілізації продовжив навчання в аспірантурі і завершив роботу над кандидатською дисертацією, присвяченою анатомічним дослідженням колатерального кровообігу в ділянках стегна і таза.

Після закінчення аспірантури Юхим Петрович переїхав до Одеси на кафедру анатомії медичного інституту, якою у той час завідував професор Федір Андрійович Волинський. В Одесі Ю.П. Мельман розпочав працювати над докторською дисертацією «Матеріали до іннервації товстої кишки у людини (макромікроскопічне дослідження)». У 1949 р.

Юхим Петрович Мельман переїздить до Станіслава (з 1962 г. – Івано-Франківськ), у 1953 р. захистив докторську дисертацію і працював на посаді завідувача кафедри і консультанта в Станіславському медичному інституті до 1994 року. Його наступниками по кафедрі були доцент М.В. Долішній, професори В.Л. Зеляк, Б.В. Шутка, В.А. Левицький.

На час приїзду Ю.П. Мельмана на кафедру анатомії більшість викладачів не мала наукових ступенів. Молодий завідувач кафедри у першу чергу дав наукові теми співробітникам кафедри – М.Т. Бурачинському, П.І. Москаленко, Н.О. Красіковій. Згодом вони захистили кандидатські дисертації. Одночасно налагоджувався педагогічний процес.

Починаючи з 1949 р. на кафедру майже щорічно приходили нові співробітники – випускники Станіславського медичного інституту, які, поряд із засвоєнням викладання анатомії, відразу підключалися до наукової роботи з вивчення особливостей кровопостачання органів черевної порожнини і таза методами анатомічного дослідження і експерименту. Поряд з вивченням розподілу і перетворення кровоносних судин методами ін'єкції рентгеноконтрастними масами, проводили дослідження функціонального стану анемізованих органів. На кафедрі запанувала творча атмосфера.

У 1958 р. на кафедрі анатомії була відкрита аспірантура і її першими аспірантами стали відмінники навчання М.Г. Шевчук і Ю.О. Максимук. До аспірантів у Юхима Петровича

© Л.І. Хананаєв, Т.В. Котурбаи, М.Г. Шевчук, І.Г. Дацун, 2013

Мельмана було особливе ставлення. Вони повинні були вкластися в трьохрічний термін навчання і за цей же час завершити кандидатську дисертацію. М.Г. Шевчук і Ю.О. Максимук, поряд з виконанням аспірантського плану, одержали наукові теми, успішно їх завершили і представили дисертації до офіційного захисту у відведений термін. Усі наступні аспіранти і асистенти, які навчались і працювали на кафедрі, завжди укладались у відведений термін. Це М.В. Шубинець, В.Л. Зеляк, І.Г. Дацун, Б.В. Грицуляк, В.І.Петрухін, Б.В. Шутка, В. А. Левицький, С. В. Купчак, М.С. Клипич, Л.Д. Масленникова, В.Ю. Ільїн, Б.М. Мицкан, Л.Є. Ковальчук та ін. Усього під керівництвом професора Ю.П. Мельмана було виконано 50 докторських і кандидатських дисертацій. Серед учнів Ю.П. Мельмана три особи стали заслуженими діячами науки і техніки України – М.Г. Шевчук, Б.В. Шутка, В.А. Левицький. Звання «Заслужений працівник вищої школи» було присвоєно В.Л. Зеляку.

Успішна розробка актуальних проблем колатерального кровообігу в морфофункціональному висвітленні аспірантами і асистентами, які працювали під керівництвом Ю.П. Мельмана, була пов'язана з вибором актуальної наукової теми, що залежало від керівника і ентузіазму виконавця. Юхим Петрович завжди ретельно слідкував за науковою літературою, відмічав нерозроблені розділи і давав здібним виконавцям наукові теми для розробки. І через багато років, коли Юхим Петрович став консультантом, завідувачі, які приходили на зміну, нерідко залучали його до пошуку актуальних тем для морфофункціонального анатомічного дослідження. Ю.П. Мельман володів рідкісним даром аналітика і організатора наукових досліджень.

Слід зазначити, що роботи, які проводились на кафедрі анатомії Станіславського медичного інституту під керівництвом професора Ю.П. Мельмана, все частіше публікувалися в наукових журналах і привернули увагу наукової спільноти. Вони розвивали ідеї відомої анатомічної школи В.М. Тонкова, Б.А. Долго-Сабурова.

У 1949 р. Ю.П. Мельман був учасником П'ятого Всесоюзного з'їзду анатомів, гістологів та ембріологів від Одеського товариства анатомів, гістологів, ембріологів. На пленарному засіданні з'їзду виступав корифей вітчизняної анатомії професор В.М. Тонков.

В працях В.М. Тонкова розглядалися шляхи розвитку колатералів і основні положення функціональної анатомії серцево-судинної системи.

В 1940 р. учень В.М. Тонкова Б.А. Долго-Сабуров висловив положення про необхідність вивчення функції органів в умовах обхідного колатерального кровообігу. Б.А. Долго-Сабуров і В.Н. Черніговський провели вивчення фізіологічних показників м'язів в умовах колатерального і редукованого кровообігу.

В дослідях Ф.В. Судзіловського вени нирок спочатку стенозувались, а потім перев'язувались. Життя тварин зберігалось. Біохімічні дослідження підтвердили достатність колатералів, які розвинулись в цих умовах.

Наведені дані свідчили про позитивне значення для оцінки розвитку колатерального кровообігу поєднання морфологічних і фізіологічних результатів експериментів.

На VI Всесоюзний з'їзд анатомів, гістологів та ембріологів від Станіславського товариства АГЕ були обрані професор Ю.П. Мельман, асистенти М.В. Долішній і Л.І. Хананасєв. На з'їзді, який відбувся в Києві у червні-липні 1958 р., з програмною доповіддю на тему «Сучасні уявлення про пластичність судин у зв'язку із функціональною адаптацією деяких органів до змін їх кровопостачання» виступили професор Б.О. Долго-Сабуров (Ленінград) і професор Ю.П. Мельман (Станіслав). Матеріали кафедри анатомії Станіславського медичного інституту органічно увійшли у доповідь і разом з матеріалами кафедри анатомії Військово-медичної академії були блискуче представлені професором Б.О. Долго-Сабуровим. Ця доповідь фактично підвела підсумки вивченню проблеми функціональної анатомії серцево-судинної системи, спрямувала зусилля вчених на поглиблене вивчення за допомогою сучасної електронної техніки нейровазальних зв'язків в експерименті та клініці.

У 1961 р. Б.А. Долго-Сабуров у монографії «Очерки функциональной анатомии кровеносных сосудов» відмічав зростання інтересу дослідників до вивчення функціональних показників в умовах колатерального кровообігу, підкреслював значення робіт, які проводились в лабораторії Ю.П. Мельмана.

У наступні роки на базі кафедри анатомії Івано-Франківського медичного інституту було проведено 5 наукових конференцій.

У 1994 р. був проведений Перший з'їзд анатомів, гістологів та ембріологів України з широкою участю відомих вчених Москви, Ленінграда, Тбілісі, Києва, Харкова, Одеси, Вінниці, Полтави, Сімферополя, Дніпропетровська, Львова, Івано-Франківська, Чернівців, Сум, Ужгорода, Барнаула, Мінська, Ташкента, Алмати, Бішкека та інших міст.

Подвижник науки Юхим Петрович Мельман був послідовником функціональної анатомічної школи. Харківська школа анатомів, яку очолював професор В.П. Воробйов (1876–1937), займала в Україні почесне місце.

Працюючи на кафедрі анатомії в Одесі та Івано-Франківську, Юхим Петрович вирішував ряд невисвітлених питань структури вузлів вегетативної нервової системи. Для цього готувались анатомічні препарати за макромікроскопічним методом В.П. Воробйова і методом нейрогістології.

Препарати черевного, тазового та інших нервових вузлів і сплеть автономної нервової системи органів травного тракту і таза, виконані Ю.П. Мельманом і співробітниками (Н.О. Красікова, М.В. Долішній, Л.Д. Масленникова, З.Ф. Ільїна), органічно увійшли в майбутню монографію.

Монографія під назвою «Функциональная морфология иннервации органов пищеварения» вийшла у світ більше ніж через два десятиліття напруженої праці – у 1970 р. Ця робота у 1975 р. була відзначена премією АМН СРСР ім. академіка В.П. Воробйова. Вона ілюстрована оригінальними мікрофотографіями, рисунками і схемами. Рисунки і схеми були якісно виконані багаторічним помічником Ю.П. Мельмана доцентом Миколою Васильовичем Долішнім.

На кафедрі анатомії Івано-Франківського національного медичного університету створений музей, присвячений життю і діяльності заслуженого діяча науки і техніки України професора Ю.П. Мельмана. В сучасних умовах морфологи Києва, Харкова, Одеси, Донецька, Дніпропетровська, Вінниці, Івано-Франківська, Луганська, Львова, Полтави, Сімферополя, Сум, Чернівців, Ужгорода методами препарування та експерименту вирішують актуальні проблеми анатомії у зв'язку із запитами теорії та практичної медицини.

Ідеї засновників функціональної анатомії, серед яких почесне місце займає заслужений діяч науки України професор Ю.П. Мельман, живуть і успішно розвиваються в працях сучасних анатомів.

Л.І. Хананасєв, Т.В. Котурбаиш, М.Г. Шевчук, І.Г. Дацун

ДВНЗ Івано-Франківський національний медичний університет
ДВНЗ Івано-Франківський коледж фізичного виховання